

5 maart 2024

Geachte mevrouw Koning, geachte gedeputeerden,

Ik bied u hierbij de studie *Landschap is geen park: De invloed van recreatie en toerisme op het landelijk gebied van Zuid-Holland* aan. Deze studie, door het landschapsarchitectenbureau La4Sale, is het antwoord op een vraag die ik in 2022 stelde. Ik maakte mij zorgen over de (veronderstelde) beperkte sturing van bestaande en nieuwe fenomenen van recreatie en toerisme, en of bijvoorbeeld de veranderingen in de landbouw een versnellend effect zouden hebben. Mijn vraag was, kort samengevat: Kan dat grootschalig of sluipenderwijs fout gaan, met grote gevolgen voor landschap en ruimtelijke kwaliteit? Of kunnen we juist in de context van programma's als ZHPLG op een goede manier omgaan met en zelfs gebruik maken van de kracht van recreatie en toerisme? Met deze op zich staande studie wilde ik voldoende afstand houden tot de complexe transitieprocessen en afwegingen die momenteel in het landelijk gebied aan de orde zijn.

La4Sale levert een studie die het debat voluit zoekt, wat al blijkt uit de titel *Landschap is geen park*. Het is de moeite waard deze studie te bekijken, ook wanneer u het met de inhoudelijke observaties oneens kunt zijn. Het bureau biedt een grote hoeveelheid foto's en kaarten aan die, juist omdat ze bij het alledaagse beginnen, veel zeggingskracht hebben. Er zitten beelden bij waarbij enig ongemak je bekruipt.

De schrijvers gaan uit van de gedachte dat de aantrekkingskracht van het Zuid-Hollandse landschap maximaal is daar waar er 'landelijkheid' of 'ruraliteit' is. Zij koppelen daar woorden of emoties aan als: ongedwongen, onontworpen, particulier. Het kan vervolgens, zo vat ik samen, op drie manieren mis gaan:

- Als dat wat 'ruraal' begon, te ver doorgroeit (bebouwing, hekken, parkeren) tot op het punt dat het oorspronkelijke is aangetast of zelfs niet meer daar is;
- Als ogenschijnlijk onschuldige fenomenen als wandelen en fietsen leiden tot een overdaad aan voorzieningen, verkeerskundige maatregelen, meubilair.
- Als ontworpen grote groenvoorzieningen resulteren in een 'monofunctioneel' landschap (namelijk: recreatie) waar de complexe, levende en aantrekkelijke 'ruraliteit' verdwenen is.

Het interessante van de studie is dat elk van deze denklijnen aanvechtbaar is. Je kunt wel vraagtekens zetten bij voorzieningen voor fietsen en wandelen, maar ze zijn helaas nodig omdat we simpelweg met te veel mensen zijn. En die ontworpen grote groenvoorzieningen zijn misschien eenduidig gericht op recreatie, maar ze maken het landelijk gebied toegankelijk voor veel mensen.

Toch vind ik dit pleidooi, ook of juist omdat het polemisch is, de moeite waard. Met name in de context van huidige beleidsprocessen zoals ZH-PLG, of een meer concrete agenda als de groenblauwe dooradering. De studie suggereert dat recreatie en toerisme zinvolle nieuwe dragers en verdienmodellen kunnen zijn, maar veel meer moeten invoegen in het landschap met zijn landelijk karakter, mee moet liften op hoe individuen daar hun boeltje runnen.

Strikt genomen worden met deze studie onderwerpen geagendeerd die maar zeer beperkt 'van de provincie' zijn. In dit geval zie ik de provincie als de instantie die de verschillende partijen binnen haar grenzen (gemeenten, TPO's) een 'inspiratiedocument' ter hand stelt. Samen met de betrokken ambtenaren heb ik vastgesteld dat deze studie hen helpt om op allerlei details het omgevingsbeleid en de inrichting van het landelijk gebied te verrijken. Ook zullen we de studie vertalen in een artikel in onze eigen provinciale nieuwsbrief Recreatie, toerisme en sport en/of het vaktijdschrift Recreatie en Toerisme.

Tussen de regels door bevat deze studie allerlei prikkelende aanbevelingen. Ik noem er een paar:

- In de opvatting van het bureau over ‘ruraliteit’ is de typerende verrommeling van een boerenerf, zeker in transitie, niet erg en zeker te verkiezen boven een ‘netjes’ herontwerp tot grootschalig groengebied. In die context spreken de ontwerpers van ‘geregisseeerde verrommeling’: er mag van alles, maar er zijn wel grenzen. De beelden laten zien wat we wel en wat we niet goed hoeven te vinden. Zoals bijvoorbeeld wat het bureau noemt de ‘vlaggengekte’ – daar zijn grenzen wenselijk. Ook, zoals overtuigend aangetoond wordt, bij de keuze van hekken zijn er zeker goede en af te raden opties. De studie is juist op dit concrete niveau sterk: overtuigend wordt benoemd waar het eigenlijk om gaat. En daar kan de desbetreffende overheid vaak iets aan doen.
- Bij herhaling pleit het bureau voor ‘bewust minimaal’. Er is zoveel winst te behalen bij het *niet* plaatsen van borden en meubilair waar dit niet echt nodig is, of, waar zoals de studie zegt, een beetje meer vertrouwen in het zelfoplossend vermogen op zijn plaats is.
- In feite goed passend bij het omgevingsbeleid dat Zuid-Holland al heeft, zoals de gebiedsprofielen, benoemt het bureau het belang van ‘de korrel’. Veel kan, zolang het daar in past. En dat geeft ook een duidelijk kader voor wat niet kan.
- De studie attendeert op het seizoensgebonden karakter van recreatie en toerisme. Het zou zo veel schelen als alle ondersteunende voorzieningen weer ‘in de schuur gezet’ kunnen worden als het seizoen over is – zoals het weiland dat tijdelijk een schaatsbaan kan zijn. Dat kan natuurlijk niet overal en altijd, maar het kan wel veel vaker dan we denken.

Daar waar de provincie over deze zaken gaat, kan deze studie bijdragen aan aanvullingen en preciseringen van het omgevingsbeleid; daar waar andere partijen er over gaan kan deze studie een inspiratie zijn.

Ik zou graag willen aanbevelen deze studie tevens door te sturen naar Provinciale Staten. Juist in de context van grote en soms abstracte processen als ‘de puzzel’ en ZH-PLG brengt deze studie ons weer even terug bij ons gezonde eigen kompas voor waar het mis gaat en waar het goed gaat. Het goede nieuws dat deze studie wil brengen is: inderdaad, recreatie en toerisme kunnen helpen om bij de transitie van het landelijk gebied nieuwe dragers te vinden, en met een beetje aandacht en zorg kan het landschap dat prima aan.

Graag bereid tot nadere toelichting,

Noël van Dooren
Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit 2020-2024
Provincie Zuid-Holland